

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۵/۲۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی طراحی سؤال در ارزشیابی های کلاس درس

ثمینه دولتی بخشان^۱، شیرمحمد رئیسی^۲، نورالله رئیسی^۳، شیما رئیسی^۴، وحیده رئیسی^۵، محمد صالح رئیسی^۶

^۱ کارشناس رشته علوم تجربی، دبستان معلم، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان سراوان، سراوان، ایران
^۲ کارشناس رشته آموزش ابتدایی، دبستان ارشاد سورو ۱، فرهنگی، آموزش و پرورش منطقه جالق، گلشن، ایران
^۳ کارشناس رشته آموزش ابتدایی، دبستان راشدین، فرهنگی، آموزش و پرورش منطقه جالق، گلشن، ایران
^۴ فوق دیپلم رشته آموزش ابتدایی، دبستان همت ۲، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان چابهار، چابهار، ایران
^۵ فوق دیپلم رشته آموزش ابتدایی، دبستان راشدین، فرهنگی، آموزش و پرورش منطقه جالق، گلشن، ایران
^۶ فوق دیپلم رشته آموزش ابتدایی، دبستان سبحان، فرهنگی، مدیریت آموزش و پرورش عشایر استان س و ب، گلشن، ایران

dolati0013610101@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی طراحی سؤال در ارزشیابی های کلاس درس بود. بنابراین می توان چنین نتیجه گرفت، به طور متوسط ۵ تا ۱۵ درصد وقت کلاس صرف آزمون می شود و این علاوه بر نوشتن سؤال، تصحیح و مرور آزمون ها و بازخورد نتایج است. انواع آزمون های کلاسی، تکالیف نوشتاری و سایر ارزشیابی هایی که معلمان بر اساس یکروال منظم در کلاس اجرا می نمایند بهترین مجموعه برای بهبود و هدایت یادگیری دانش آموزان است. بنابراین آگاهی معلمان از مبانی و روش های ارزشیابی و میزان کاربرد آن در کلاس درس دارای اهمیت ویژه ای است. طرح سؤال امتحان یکی از فعالیت های مهم معلم است چون نتیجه ی زحمات او و دانش آموزان با امتحان مشخص می شود بنابراین آگاهی از چگونگی طرح سؤال برای معلم الزامی است

کلیدواژه ها: طراحی سؤال، ارزشیابی، کلاس درس.

۱-مقدمه

یک آزمون خوب پیشرفت تحصیلی آن است که به بهترین صورت منعکس کننده تمامی هدف های آموزشی و همه محتوای درسی باشد. از لحاظ نظری بهترین آزمون برای یک درس آزمونی است که تمام مطالب و کلیه هدف های آموزشی آن درس را شامل شود. اما چنین آزمونی غیر عملی است بنابراین بجای گنجاندن تمامی موضوع ها و هدف ها در آزمون تهیه کننده آزمون به انتخاب تعدادی سؤال نمونه که معرف هدف ها و محتوای درسی باشند اقدام می کند و در صورتی این آزمون، آزمون خوبی است که سؤالات آن حاوی نمونه درستی از هدف ها و محتوای درسی باشد. به این منظور از جدول مشخصات درسی استفاده می کنیم. این جدول هم برای طرح درسی مفید است هم برای تهیه آزمون جدول مشخصات جدولی است دویعدی با تعدادی ردیف و ستون مناسب با محتوای درسی و هدف های آموزشی و در بعد محتوا اجزاء مطالب درسی نوشته می شود و در ستون

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

کنار آن که بعد هدف نام دارد هدف‌های آموزشی قرار می‌گیرند. این جدول به آزمون‌شونده کمک می‌کند که نمونه خوبی از سؤالاتی که معرف محتوا و هدف‌های آموزشی هستند فراهم آورد. بعد از تکمیل بعد محتوا و بعد هدف آزمون ساز باید تعیین کند که سؤال‌های آزمون خود را به صورتی در بین هدف‌ها و عنوان‌های درسی توزیع نماید (سیف، ۱۳۸۴).
ارزشیابی پیشرفت تحصیلی باید به شیوه‌های طراحی شود که به دانش‌آموزان فرصت دهد تا تفکرات خود را بیان کنند و از مهارت‌های حل مسئله بهره‌گیرند و بر انتخاب پاسخ صحیح از میان مجموعه‌ای از موارد جایگزین (سؤال‌های چندگزینه‌ای) کمتر تأکید داشته باشند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۲- دسته‌بندی آزمون‌ها با توجه به چگونگی تهیه آن‌ها:

(۱) آزمون‌های میزان شده یا استاندارد شده (۲) آزمون‌های معلم ساخته تقسیم می‌کنیم.

۲-۱- آزمون‌های میزان شده

آزمون‌های میزان شده آزمون‌هایی هستند که با استفاده از نمونه‌های بزرگ آزمون‌شوندگان انجام می‌شود در این نوع آزمون‌ها ملاک نسبی اندازه‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲-۲- آزمون‌های معلم ساخته

آزمون‌هایی هستند که معلمان برای سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تهیه می‌کنند و در طول دوره آموزشی یا در پایان دوره آموزشی به اجرا درمی‌آیند و به منظور تعیین میزان موفقیت یادگیرندگان طرح‌ریزی می‌شود از این جهت در آن‌ها معمولاً ملاک مطلق اندازه‌گیری به کار می‌رود بین این دو نوع آزمون تفاوت‌هایی وجود دارد. اول اینکه برای تهیه آزمون‌های استاندارد شده وقت و تخصص بیشتری لازم است. دوم اینکه از آنجا که این آزمون‌ها عمومی است ویژگی‌های اختصاصی کلاسها و مدارس را ندارند و بر وجه مشترک محتوای درسی تأکید دارند. سوم اینکه اصطلاح آزمون‌های میزان شده به وجود داده‌های هنجاری اشاره می‌کند. از طراحان آزمون برای معنی دار کردن نمرات آزمون خود هنجارهای لازم را برای آنها تدارک می‌بینند (سیف، ۱۳۸۴).

آزمون‌های پیشرفت تحصیلی را بطور کلی به دو دسته آزمون‌های عینی و آزمون‌های غیرعینی تقسیم می‌کنیم (سیف، ۱۳۸۴).

به اعتقاد چنگ تأثیر نوع سنجش در فرایند آموزش بسیار گسترده است؛ به گونه‌ای که نحوه تدریس معلم، نحوه یادگیری دانش‌آموزان و آنچه که آموزش داده می‌شود را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تأثیر سنجش بر آموزش و یادگیری به این دلیل ایجاد می‌شود که آنچه مورد سنجش قرار می‌گیرد تبدیل به چیزی می‌شود که برای آن ارزش قائل می‌شویم و طبیعی است که همان هم آموزش داده می‌شود (Jones, 1988).

۳- آزمون‌های تشریحی (غیر عینی یا ذهنی):

با توجه به آزادی عمل در پاسخ به آزمون‌ها این آزمون‌ها را به دو گروه گسترده پاسخ و محدود پاسخ تقسیم می‌کنیم در گسترده پاسخ هیچ‌گونه محدودیتی برای آزمون‌شونده منظور نمی‌شود از لحاظ زمان و مقدار پاسخ کاملاً آزاد است به‌عنوان مثال آزمون دهنده می‌تواند اندیشه‌های خود را به نحوی منطقی و منسجم بر روی کاغذ آورد. مثلاً تأثیر بیکاری در روی طبقات مختلف جامعه را بنویسید. سؤال‌های تشریحی برای سنجش هدف‌های ترکیب و ارزشیابی که بالاترین طبقه هدف‌های آموزشی حرفه شناختی هستند مناسب‌ترین سؤال‌ها هستند. آزمون‌های محدود پاسخ آزمون‌شونده در دادن پاسخ آزادی کامل ندارد بلکه پاسخ را باید در چارچوب خاصی ارائه دهد و از لحاظ زمان و مقدار پاسخ محدودیت‌هایی دارد و ممکن است این محدودیت باعث شود آزمون‌شونده نتواند توانایی خود را در ترکیب کردن آن‌ها و اندیشه‌ها و بیان آن‌ها به صورت منطقی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ ISSN

منسجم اغراض کند بنابراین سؤال‌های کوتاه پاسخ برای اندازه‌گیری توانایی یادگیرندگان در سطح فهمیدن، بکار بستن و تحلیل مناسب است ولی برای سطح ترکیب و ارزشیابی مناسب نیست (فتاحی و همکاران، ۱۳۸۸).

۳-۱- قواعد تهیه و تنظیم سؤالات تشریحی

۱) سؤال‌ها به‌طور مستقیم به هدف‌های آموزشی مربوط شوند. ۲) سؤال‌های تشریحی را به اندازه‌گیری هدف‌هایی تنظیم کنید که با سایر انواع آزمون‌ها به‌خوبی قابل اندازه‌گیری نیستند. ۳) صورت سؤال واضح و کامل باشد و از کلی‌گویی باید پرهیز شود. ۴) از کاربرد کلماتی مانند چه کسی؟ چه وقت؟ کجا؟ پرهیز شود چون این کلمات تنها معلومات را اندازه می‌گیرند و بهتر است از کلماتی مانند چرا؟ به چه دلیل؟ استفاده شود. ۵) تا حد امکان از سؤال‌های تازه استفاده شود ۶) به آزمون‌شونده حق انتخاب چند سؤال از بین بقیه سؤالات را ندهیم. ۷) عواملی که در ارزشیابی این آزمون‌ها دخالت دارند قبلاً تعیین گردند. ۸) برای پاسخ به سؤالات زمان کافی در نظر بگیریم ۹) با نوشتن سؤال‌های جواب کوتاه تعداد سؤالات را افزایش دهیم.

۳-۲- قواعد تصحیح سؤالات تشریحی

برای تصحیح آزمون‌ها قواعدی در نظر گرفته‌شده در این آزمون‌ها بخش اعظم اندازه‌گیری توانایی مورد سنجش به شخصی که پاسخ‌های سؤال را می‌خواند وابسته است. بنابراین دقت روش اندازه‌گیری به آزمون‌های تشریحی به مقدار زیاد به‌دقت عمل مصححان دارد لذا برای تصحیح بهتر است نکاتی چند مورد توجه قرار می‌گیرد. ۱) پاسخ سؤالات را تنها بر اساس هدفی که در سؤال گنجانده‌شده تصحیح کنید. ۲) با نوشتن یک پاسخ نمونه برای هر سؤال به‌عنوان کلید از دخالت عوامل نامربوط جلوگیری شود و پاسخ هر سؤال را به چند قسمت تقسیم و برای هر کدام یک نمره جداگانه در نظر بگیریم. ۳) پاسخ را سؤال به سؤال تصحیح کنید نه ورقه به ورقه به جهت اینکه این روش امکان مقایسه پاسخ را امکان‌پذیر می‌سازد و همچنین هنگام تصحیح ورقه امتحانی از شناسایی نام صاحبان آن خودداری شود. ۴) در صورت امکان از یکی دو نفر از همکاران بخواهیم تا سؤال‌هایی که تصحیح کرده‌ایم مجدداً تصحیح نمایند. ۵) بر روی برگه‌های آزمون اشتباهات دانش آموزان را توضیح دهید و اظهار نظر خود را به‌طور خلاصه بنویسیم به جهت اینکه توضیحات معلم سبب بهبود معلومات دانش‌آموز شود و این کار به معلم کمک می‌کند الگوی اشتباهات دانش‌آموزان را کشف کند و به نقایص روش آموزشی خود و روش یادگیری دانش‌آموزان پی ببرد. ۶) از روش تحلیلی و کلی نمره‌گذاری استفاده کنیم در روش تحلیلی که روش امتیازبندی گفته می‌شود پاسخ نمونه به اجزای کوچک‌تری تقسیم می‌شود و برای هر جزء نمره جداگانه‌ای در نظر گرفته می‌شود و در روش کلی یا سرا سری که به آن روش درجه‌بندی گفته می‌شود پاسخ نمونه را به اجزاء و قسمت‌های کوچک‌تر تجزیه نمی‌شود بلکه تنها به‌صورت یک معیار به کار می‌رود و در این روش معلم کل پاسخ هر فرد به یک سؤال را می‌سنجد و یک برداشت کلی کسب می‌کند و سپس این برداشت کلی را به نمره تبدیل می‌کند در مجموع روشی کلی نمره‌گذاری آسان‌تر و سریع‌تر از روش تحلیلی است اما دلایل توجیهی روشی برای دادن نمرات به دست نمی‌دهد و برای دانش‌آموزان تصویر روشنی از چگونگی کامل نبودن جواب فراهم نمی‌کند به این خاطر روش تحلیلی نمره‌گذاری بهتر است.

۳-۳- پرسش‌های شفاهی:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

پرسش‌های شفاهی را نمی‌توان نوعی آزمون به حساب آورد که از تنظیم آن بتوان برای نمره‌گذاری میزان یادگیری دانش‌آموزان استفاده کرد اما از این نوع پرسش می‌توان برای بهبود روش‌های یادگیری دانش‌آموزان و شیوه‌های آموزشی معلم استفاده کرد.

در واقع می‌توان پرسش شفاهی را نوعی سؤال تشریحی دانست که به صورت غیررسمی طرح می‌شود و جواب آن هم به صورت شفاهی در کلاسی ارائه می‌شود اما می‌توان به گونه‌ای ترتیب داد که از نتایج آن برای نمره‌گذاری دانش‌آموزان استفاده شود. در این امتحانات مشکلات امتحانات تشریحی موجود است و علاوه بر آن بسیار وقت‌گیرتر و غیردقیق‌تر از امتحانات تشریحی کتبی است. لذا بهتر است پرسش‌های شفاهی را در محدوده کلاس به عنوان وسیله‌ای برای بررسی نحوه پیشرفت و تدبیری برای بازخورد دادن به آنان بکار برد. کاربرد این پرسش‌ها را بیشتر برای مقاصد تشخیصی پیشنهاد می‌کنند. به جهت اینکه امکان هدایت گفتگو به مسیرهای دلخواه میسر است معلم می‌تواند از این طریق دانش‌آموزان را به بیان مشکلات خود و یافتن اشکالات یادگیری هدایت نماید. از مزایای دیگر این روش این است که دانش‌آموز از معلم می‌تواند بخواهد تا نکات مبهم سؤال را برای او کاملاً روشن کند و چنانچه در صورت سؤال برای پاسخگویی ابهامی وجود داشته باشد با پرسیدن ابهام برطرف می‌گردد و همچنین از این آزمون‌ها برای دانش‌آموزان معلول استفاده می‌شود (سیف، ۱۳۸۴: ۶۴۸).

۴-۳- آزمون‌های کوتاه پاسخ

در واقع حد واسط بین آزمون‌های تشریحی و آزمون‌های عینی است به دلیل مختصر بودن پاسخ به آزمون‌های عینی نزدیک‌ترند. علاوه بر آن تصحیح پاسخ این آزمون‌ها با دقت و عینیت بیشتری می‌تواند انجام پذیرد. جواب این سؤالات به صورت کلمه، عبارت، جمله، عدد یا به صورت علامتی نوشته می‌شود. این آزمون‌ها را در سه گروه تقسیم‌بندی می‌کنند:

گروه اول = پرسشی

گروه دوم = کامل کردنی

گروه سوم = تشخیصی یا تداعی

در نوع پرسشی سؤال به صورت جمله استفهامی نوشته می‌شود مثلاً مرکز استان خراسان کجاست؟ در نوع دوم سؤال به شکل جمله ناقص نوشته می‌شود مثلاً بزرگ‌ترین دریاچه دنیا.....است

در تشخیصی یا تداعی به صورت یک موضوع نوشته می‌شود

کاربرد آزمون‌های کوتاه پاسخ: این آزمون‌ها برای اندازه‌گیری سطوح پایین هدف‌های شناختی به ویژه دانش یا معلومات بکار می‌رود. البته گاهی اوقات برای اندازه‌گیری هدف‌های سطح بالاتر نیز استفاده می‌شود مثلاً به عنوان مثال چه عددی است که دو برابر آن به علاوه پنج می‌شود نه.

محاسن آزمون‌های کوتاه پاسخ: یکی از محاسن آن سهولت تهیه سؤالات و تصحیح پاسخ آن‌هاست این آزمون‌ها در مقابل آزمون‌های عینی دارای مزایایی هستند از جمله مزایای این است که اجرای آن ساده است تقلب را کاهش می‌دهد. نسبت به آزمون‌های صحیح و غلط و جور کردنی اطلاعات تشخیصی بیشتری را در اختیار معلمان می‌گذارد همچنین در این آزمون‌های حدس کورکورانه که از معایب آزمون‌های عینی است وجود ندارد.

معایب این آزمون‌ها: به دلیل محدود بودن پاسخ آن‌ها نمی‌توان آن را برای سنجش هدف‌های سطح بالا استفاده کرد و به اندازه‌گیری هدف‌های سطح دانش و حداکثر فهمیدن و کار بستن (در موارد نادر) محدود می‌شود علاوه بر آن استفاده زیاد از این آزمون‌ها باعث تشویق دانش‌آموزان می‌شود که بیشتر به یادگیری اطلاعات جزئی و بی‌اهمیت بینجامد همچنین تصحیح آن به سرعت آزمون‌های عینی انجام نمی‌شود.

۱-۴-۳ قواعد تهیه سؤالات کوتاه پاسخ:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱) هر سؤال باید موضوع مهمی را شامل شود در واقع هر سؤال برای سنجش یک هدف آموزشی مطرح گردد. ۲) صورت سؤال را طوری بنویسید که به پاسخ مشخص و واحدی نیاز داشته باشد و از نوشتن سؤال به صورت مبهم پرهیز شود مثلاً سؤال زغال سنگ چیست؟ ممکن است دانش آموزان جواب‌های مختلفی بیان کند.

۳) در سؤال‌هایی که پاسخ آن عدد است، واحد مقیاس و میزان دقیقی که در محاسبات باید رعایت شود مشخص گردد مثلاً مقدار π را تعیین کنید. ۴) در سؤالات کامل کردنی تعداد زیاد جای خالی منظور نکنیم به جهت اینکه جای خالی بیشتر سؤال را نامفهوم‌تر خواهد کرد در صورتی که هیچ ابهامی پیش نیاید می‌توان حداکثر از دو جای خالی استفاده کرد. در روش معمول قاعدتاً یک جاخالی در سؤال گذاشته می‌شود. ۵) در سؤالات کامل کردنی عبارات مهم را حذف کنیم ۶) جای خالی سؤال‌ها را تا حد ممکن در قسمت آخر سؤال قرار بدهیم. ۷) تا حد امکان به جای سؤال‌های کامل کردنی از سؤال‌های پرسشی استفاده شود به طور کلی سؤال‌های پرسشی از سؤال‌های کامل کردنی بهتر هستند. به علت اینکه اولاً تهیه آن آسان‌تر و ابهام آن کمتر است ثانیاً پاسخ دادن به سؤالات پرسشی برای دانش آموزان بهتر است. ۸) در سؤالات کامل کردنی از کاربرد اشارات دستوری و موارد دیگر باید خودداری گردد و بهتر است که صورت سؤال را عین جملات کتاب ننویسیم.

۴- عینی

در آزمون‌های عینی هم سؤال و هم جواب در اختیار آزمون‌شونده قرار می‌گیرد و آزمون‌شونده در رابطه با انتخاب جواب تصمیم‌گیری می‌کند. مزیت این نوع آزمون‌ها این است که در تصحیح آزمون‌های عینی نظر مصحف هیچ‌گونه دخالتی ندارد از این رو به آن آزمون عینی می‌گویند (سیف، ۱۳۸۴: ۶۳۰).

آزمون‌هایی هستند که هم سؤال و هم جواب در اختیار آزمون‌شونده قرار بگیرد و آزمون‌شونده درباره جواب آن تصمیم می‌گیرد این آزمون‌ها به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱) صحیح غلط ۲) جور کردنی ۳) چندگزینه‌ای آزمون‌های عینی بیشتر توانایی یا قدرت بازشناسی یا تشخیص را می‌سنجند و آزمون‌های کوتاه پاسخ و تشریحی بیشتر توانایی بازخوانی یا یادآوری آزمون‌شونده را اندازه‌گیری می‌کنند.

۴-۱- آزمون‌های صحیح و غلط

انواع سؤال‌های صحیح و غلط:

- ۱) نوع صحیح غلط: سؤال به شکل یک جمله خبری است و صحیح غلط آن را باید تشخیص دهیم.
 - ۲) نوع بلی یا خیر: سؤال به شکل جمله استفهامی داده می‌شود.
 - ۳) نوع اصلاحی: جمله داده شده، صحیح و غلط بودن آن خواسته می‌شود.
 - ۴) نوع خوشه‌ای یا سؤال چند صحیح و غلط: تنه سؤال به صورت جمله ناتمام نوشته می‌شود به دنبال آن تعدادی جواب داده می‌شود هر یک از جواب‌های پیشنهادی باید به‌عنوان صحیح و غلط باید مورد قضاوت قرار بگیرد.
- محاسن و معایب: به‌طور کلی محاسن عبارت‌اند از: ۱) بیان موضوع‌های درسی در قالب عبارات ساده ۲) سادگی تهیه آن ۳) عینی بودن جواب‌ها ۴) زیادی تعداد آن‌ها در هر جلسه امتحان
- معایب آن: ۱) اغلب برای سنجش اطلاعات جزئی بکار می‌رود ۲) حدس کورکورانه در آن دخالت دارد ۳) کاربرد زیاد آن باعث حفظ طوطی‌وار مطالب می‌شود ۴) بیشتر دارای سنجش هدف‌های پایین بکار می‌رود و گاهی اوقات می‌توان به نحوی آن را تنظیم کرد که برای ارزشیابی هدف‌های طبقات بالاتر از آن استفاده نمایند.
- کاربرد آزمون‌های صحیح و غلط: در اندازه‌گیری سطوح بالای یادگیری گاهی اوقات این آزمون‌ها را می‌توان به نحوی تهیه کرد که هدف‌های بالاتر را سنجش و اندازه‌گیری کند. مثالی در رابطه با آزمون درک و فهم: انرژی جنبشی در یک فنر خم شده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

یافت می‌شود. صحیح یا غلط. مثالی در رابطه با بکار بستن: در یک اتاق در بسته اگر چنانچه در یک یخچال را باز بگذاریم

دمای اتاق کاهش یافته. صحیح یا غلط. آزمودن توانایی حل مسئله: با داشتن قانون کلی $k = \frac{PV}{t}$ اگر $k=2$ و P و t باشد آنگاه $V=20$ خواهد بود. صحیح یا غلط.

قواعد تهیه سؤالات صحیح و غلط: (۱) سؤالات را تا حد امکان ساده و روشن بنویسید. (۲) جملاتی بکار ببرید که به‌طور درست و آشکار غلط یا صحیح بودن آن معلوم باشد. (۳) از بکار بردن کلماتی چون همه، بعضی وقت‌ها، غالباً و هرگز پرهیز شود. (۴) طول سؤالات صحیح و غلط مساوی باشد. (۵) سؤالات صحیح و غلط را از جملات کتاب ننویسید. (۶) هر سؤال به یک هدف آموزشی مهم مربوط شود.

۲-۴-آزمون‌های جور کردنی

از تعدادی سؤال تشکیل می‌شوند که هر یک شامل دو ستون است. یک ستون پرسش‌ها و ستون‌های دیگر پاسخ‌ها قرار گرفته و آزمون‌شونده پرسش‌ها را باید با پاسخ‌ها جور کند. سؤالات جور کردنی را به شیوه‌های دیگر هم می‌توان تنظیم کرد. مثل درس زبان در سال اول راهنمایی تعدادی شکل در یک طرف و اسامی اشکال به انگلیسی در طرف دیگر نوشته می‌شود. یا در بعضی مواقع نقشه‌ای رسم نموده بدون ذکر مراکز استان‌ها و تعدادی از مراکز استان را در اختیار دانش‌آموز قرار داده و به دانش‌آموز گفته می‌شود نام مرکز هر استان را بنویسد. نوع دیگر سؤالات جور کردنی نوع رده‌بندی است که یک طرح رده‌بندی ارائه می‌شود و از دانش‌آموز خواسته می‌شود تا هر سؤال را طبق این طرح رده‌بندی کند این نوع سؤال بیشتر برای سنجش توانایی انتقال و درک مطالب مناسب است. مثلاً چند جمله به دانش‌آموزان می‌دهیم و می‌گوییم تعیین کنید هر کدام از این جملات ساده است، مرکب است، پیچیده است، مرکب و پیچیده است.

البته در سؤالات جور کردنی رده‌بندی یک جواب می‌تواند چندین مرتبه تکرار شود. محاسن و معایب: آزمون‌های جور کردنی برای آزمون دانش اصطلاحات، تعاریف، تاریخ‌ها، رویدادها مناسب است و فواید این آزمون‌ها عبارت‌اند از:

- (۱) در یک‌زمان می‌توان تعداد زیادی از آن را مورد استفاده قرار داد بنابراین مثل سایر سؤالات عینی نمونه نسبتاً بزرگی از محتوی درس و هدف‌های آموزشی را فراهم می‌آورد.
- (۲) تصحیح آن به سهولت انجام می‌شود و نیازی به داشتن تخصص در تصحیح لازم نیست.
- معایب این آزمون‌ها: این آزمون‌ها ممکن است دانش‌آموز را به یادگیری سطحی تشویق کند.
- بعضی وقت‌ها پیدا کردن مجموعه‌ای از پرسش‌ها و مجموعه‌ای از پاسخ‌های همگون مشکل است.

۱-۲-۴ قواعد تهیه سؤالات جور کردنی:

پرسش‌ها و پاسخ‌ها باید همگون انتخاب شوند و باید سعی شود همه سؤالات‌های مربوط به یک طبقه یا یک زمینه باشد و از آنجایی که همگونی یک امر نسبی است به همین دلیل طراحان برای نوشتن سؤالات‌های جور کردنی با مشکل روبرو می‌شوند. (۲) طول سؤالات و پاسخ‌ها را کوتاه انتخاب کرده و مطالب کمتری را در هر یک از پاسخ‌ها قرار دهید به جهت اینکه کوتاه بودن مطلب دقت و تمرکز حواس پاسخ‌دهنده را بیشتر می‌کند. (۳) در راهنمای سؤال اطلاعات لازم را درباره نحوه و مقایسه جور کردن پاسخ‌ها در اختیار دانش‌آموز قرار دهید هر چند ممکن است عمل جور کردن آسان باشد اما برای جلوگیری از ابهام و سردرگمی دانش‌آموز صرفه‌جویی در زمان انجام می‌گیرد. (۴) همه پرسش‌ها و پاسخ‌های یک سؤال را در یک صفحه قرار دهید تا از حواس‌پرتی دانش‌آموز جلوگیری شود. (۵) در صورت امکان فهرست پاسخ‌ها را به‌صورت منطقی به ترتیب کوچک‌تر به

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بزرگتر انتخاب شود. (۶) هر یک از پاسخ‌ها باید برای تمام پرسش‌های یک سؤال درست جلوه کند. (۷) از نوشتن سؤال‌هایی که پرسش‌ها و پاسخ‌های آن‌ها کاملاً باهم جور می‌شوند پرهیز کنید.

۵- آزمون‌های چندگزینه‌ای

شامل تعدادی سؤال که هریک از سؤالات از یک قسمت اصلی و تعدادی گزینه تشکیل می‌شود و آزمون‌شونده از میان گزینه‌ها، گزینه صحیح را که پاسخ سؤال هست انتخاب می‌کند. هر سؤال چندگزینه‌ای شامل قسمت‌های زیر می‌باشد:

(۱) قسمت اصلی یا تنه سؤال: که این بخش متن اصلی سؤال را تشکیل می‌دهد که در برگرفته مسئله یا موضوعی است.

(۲) گزینه درست یا پاسخ سؤال: که یکی از گزینه‌ها پاسخ درست سؤال خواهد بود که آزمون‌شونده باید آن را انتخاب کند که به این گزینه، گزینه کلید می‌گوییم.

(۳) گزینه انحرافی: در هر سؤال تعدادی گزینه تهیه می‌شود که به آن گزینه انحرافی می‌گوییم به این جهت که نقش آن منحرف کردن آزمون‌شوندگان است که پاسخ درست را نمی‌دانند. غالباً متن اصلی سؤال را یک جمله استفهامی یا یک جمله ناتمام تشکیل می‌دهد. مثلاً آلاینده‌های محیط بیشتر از چه طریقی وارد بدن می‌شوند؟ الف: تنفس ب: سطح پوست ج: گوارش د: دهان

گزینه‌های این سؤالات می‌تواند بین ۳ تا ۵ گزینه انتخاب شود ولی از لحاظ نظری هرچه تعداد آن بیشتر باشد حدس زدن جواب کمتر است (کیامنش، ۱۳۹۱).

۵-۱- انواع سؤال‌های چندگزینه‌ای

(۱) نوع تنها یک گزینه درست: در این نوع یک گزینه کاملاً درست و بقیه کاملاً غلط هستند.

(۲) نوع بهترین گزینه: همه گزینه‌ها ممکن است درست باشند اما یک گزینه صحیح‌ترین جواب است.

(۳) نوع منفی: تنه سؤال به صورت منفی بیان می‌شود و همه گزینه‌ها غلط هستند به جز یکی.

یکی از مشکلات تهیه سؤال‌های چندگزینه‌ای این است که تهیه تعدادی گزینه انحرافی غلط که به ظاهر درست جلوه کند سخت است لذا چنانچه تهیه گزینه‌های درست آسان تر باشد می‌توان از نوع سؤال‌های منفی استفاده کرد.

محاسن استفاده از این آزمون‌ها: این آزمون‌ها، محاسن آزمون‌های صحیح و غلط و جور کردنی را دارند علاوه بر این، این آزمون‌ها قادرند اندازه‌گیری غالب بازده‌های یادگیری از دانش گرفته تا فهمیدن، بکار بستن، قضاوت کردن و حل مسئله

(۱) این آزمون‌ها از سایر آزمون‌ها انعطاف‌پذیرترند بازده‌های مهم دیگر یادگیری را می‌سنجند. (۲) نسبت به آزمون‌های صحیح و غلط کمتر امکان حدس زدن را به آزمون‌شونده می‌دهد. (۳) تصحیح آن به آسانی صورت می‌گیرد و دانش‌آموز و معلم این نوع آزمون را بر سایر آزمون‌ها ترجیح می‌دهد.

معایب این آزمون‌ها:

(۱) تهیه این نوع سؤال‌ها مشکل است و معلمان غالباً نمی‌توانند تعدادی گزینه انحرافی خوب برای سؤال‌های چندگزینه‌ای انتخاب کنند. (۲) معلمان اغلب سؤال را در حد سنجش اطلاعات می‌نویسند. (۳) در مقایسه با صحیح و غلط خواندن پاسخ این آزمون‌ها وقت زیادی می‌برد. (۴) زمانی که نمره منفی دارد دانش‌آموزانی که دقت بیشتری دارند را دارند نمره بهتری را می‌گیرند.

۶- بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی طراحی سؤال در ارزشیابی های کلاس درس بود. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت، به طور متوسط ۵ تا ۱۵ درصد وقت کلاس صرف آزمون می‌شود و این علاوه بر نوشتن سؤال، تصحیح و مرور آزمون‌ها و بازخورد نتایج

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ ISSN

است. انواع آزمون‌های کلاسی، تکالیف نوشتاری و سایر ارزشیابی‌هایی که معلمان بر اساس یک‌روال منظم در کلاس اجرا می‌نمایند بهترین مجموعه برای بهبود و هدایت یادگیری دانش آموزان است. بنابراین آگاهی معلمان از مبانی و روش‌های ارزشیابی و میزان کاربرد آن در کلاس درس دارای اهمیت ویژه‌ای است. طرح سؤال امتحان یکی از فعالیت‌های مهم معلم است چون نتیجه‌ی زحمات او و دانش آموزان با امتحان مشخص می‌شود بنابراین آگاهی از چگونگی طرح سؤال برای معلم الزامی است یکی از فعالیت‌های آموزشی که پس از تدریس انجام می‌شود امتحان است. امتحان عملی است که در پایان هر سه ماه یا نیم سال یا پایان سال انجام می‌شود و منظور از آن اندازه‌گیری توانایی دانش آموزان است و به وسیله آن قبول‌شدگان یا مردودین یک کلاس یا واحدهای درسی معین می‌شوند. اگر میزان توانایی دانش آموز به صورت عدد نشان داده شود و توانایی دانش آموز به صورت کمی درآید عمل اندازه‌گیری انجام شده است.

۷-منابع

۱. بیابانگرد، ا، ۱۳۹۳، روان‌شناسی تربیتی (روان‌شناسی آموزش و یادگیری)، تهران، ویرایش.
۲. سیف، ع. ا، ۱۳۸۴، روانشناسی پرورشی، روانشناسی یادگیری و آموزشی، تهران، آگاه.
۳. عابدی، ا و عریضی، ح. ر و تاجی، م، ۱۳۸۰، رابطه شکل‌های متفاوت سؤال (تشریحی چندگزینه‌ای) با فرآیندهای فراشناخت و عاطفه در ارزشیابی درس ریاضی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۳۳، دوره ۹، ۷۸-۹۹.
۴. فتاحی، ب و کریمی، ی و سیف، ع. ا و پاشا شریفی، ح، ۱۳۸۸، مقایسه تأثیر روش‌های سنجش (عملکردی، تشریحی و عینی) بر عملکرد دانشجویان رشته مشاوره و راهنمایی در درس روش تحقیق، دانشگاه آزاد اسلامی شبستری، علوم تربیتی، شماره ۶، دوره ۵، ۳۳-۳۷.
۵. کدیور، پ، ۱۳۹۲، روان‌شناسی تربیتی، انتشارات سمت، تهران.
۶. کیامنش، ع. ر، ۱۳۹۰، رابطه ارزشیابی و هدف‌های آموزشی، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال هفتم، شماره ۲، دوره ۹، ۱۹-۱.
۷. کیامنش، ع. ر، ۱۳۹۴، روش‌های ارزشیابی آموزشی، انتشارات پیام نور، تهران.
۸. Jones, L.V., 1988, education assessment as a promising area for psychometric research, Applied measurement in education, 3(4),45-